

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

AİLEYE DÖNÜŞ UYGULAMALARINA SAHADAN BAKIŞ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI SAHA RAPORU

Devlet koruması altındaki çocukların biyolojik ailelerinin yanına sürekli olarak geri dönüşlerini sağlamak amacı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yürütülmekte olan aileye dönüş çalışmaları uygulanmaya başlandığı günden bu yana takdir gördüğü kadar eleştirilmektedir de. Her ne kadar eğer bir çocuğun biyolojik ailesi ile büyümesi esassa da bu ailenin güvenli- sağlıklı bir gelişim ortamı sunabiliyor oluşunu denetlemek ve aksi durumda gerekli önlemleri almak devletlerin ve toplumun temel görevidir. Mevcut aileye dönüş uygulaması mevzuatta biyolojik ailenin çocuğun temel ihtiyaçları için ekonomik olarak desteklenmesine ve danışmanlık tedbiri ile takibine dayanmaktadır. Ancak mevzuatla sahadaki uygulama arasında uyumsuzluklar olabildiğı, aile yanına döndürülen çocukların zaman zaman sisteme geri dönebildikleri ya da aile yanında güvenle kalamadıkları da gözlemlenen riskli durumlardır.

Türkiye’de devlet koruması altındaki çocuk ve gençler alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin sayısı her gün çoğalmaktadır. Bu sivil toplum örgütlerinin bir kısmı kurumlarda kalan çocuklar için çalışan gönüllüler tarafından kurulmuşken, yeni nesil STKların çoğu kurumlardan çıkan gençler ya da koruyucu aileler tarafından kurulmaktadır. Bu sivil toplum örgütleri temelde devlet koruması altında kalan çocuklara doğrudan destek hizmeti sunma çalışmaları yaparken, bazıları da çocuk koruma politikalarının iyileştirilmesine odaklanmaktadır.

Projenin saha tarama çalışmasında temel amacımız özellikle yerelde faaliyet gösteren Sivil Toplum Örgütlerine ulaşarak bu kurumların koruma altından biyolojik aileye dönüş uygulamaları hakkındaki farkındalık düzeylerini ve çocukların biyolojik aileye dönüşüne nasıl baktıklarını anlamaktır. Görüşmelerde ayrıca biyolojik aileye dönüşlerle ilgili sıkıntıların ya da soruların bu STKların çalışma gündemlerinde ne derece yer bulduğunu anlamak ve bu temaya odaklı proje yürütme motivasyonlarını görmek-arttırmak hedeflenmiştir. Saha tarama görüşmelerinin bir diğer amacı ise yerelde faaliyet gösteren bu STKların aktif kullandıkları ya da kullanmadıkları iletişim kaynakları ve kampanyacılık potansiyelleri hakkında bilgi edinmektir. Bu bilgi projemizin “Savunuculuk, Strateji ve Eylem Planı Geliştirme” ve “Etkin İletişim ve Görünürlük” başlıklı kapasite geliştirme eğitimlerinden fayda sağlayabilecek STKları belirlemede kullanılacaktır.

Yukarıda bahsedilen amaçladığımız bilgilere ulaşmak için, hem de görüşme yapılan kuruma ana temaya dair genel bilgiyi sunmak, görüşme sonunda proje temasında ortaklaşalık-sahiplenme yaratmak ve işbirliği motivasyonunu güçlendirmek için standardize yarı yapılandırılmış bir görüşme akışı oluşturulmuştur ve tüm görüşmeler bu akışta yürütülmüştür.

Proje iştirakçilerimizle istişare halinde sahada faaliyet gösteren ve temas halinde olduğumuz 30 STK’lık bir liste oluşturulmuştur. Bu STKlardan görüşme talebimize olumlu cevap veren 17 tanesi ile Haziran 2021-Şubat 2022 tarihleri arasında birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Saha tarama görüşmelerinin başta yerinde ziyaretlerle gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Ancak detaylı görüşme öncesi yapılan tanışma-planlama görüşmelerinde özellikle 2020 sonrası salgın döneminde çoğu STK'nın ofis kullanımında küçülmeye gittiği, hedef kitledeki STKların çoğunun çalışma şekli gönüllülük esasına dayandığı için görüşmelerin standart mesai saatleri içinde değil akşam saatlerinde yapılabildiği, yaz döneminde STK temsilcilerine yüzyüze ulaşmanın özellikle zorlaştığı, STK temsilcilerinin devam eden Covid sebebi ile artık daha aşına oldukları online platformlar üzerinden yapılan toplantıları tercih ettikleri, bazı yerel STK kadrolarının online platformlara da yabancı oldukları ve telekonferans tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu geribildirimler sonucu görüşmelerin online/ telekonferans olarak yapılması daha etkili bir yöntem olarak tercih edilmiştir.

Görüşme akışındaki sorular ve alınan yanıtların genel çerçevesi aşağıda başlıklarla özetlenmiştir:

- *Sizce kurumlardan ayrılmadan önce çocuk ve biyolojik aile önlerine çıkabilecek sorunlara, çatışmalara yeterince hazırlanıyor mu? Hangi kaynaklara ulaşıp hangilerine ulaşamadıklarını düşünüyorsunuz?*

Görüşülen kurumların tamamı çocuklar kurum bakımından ayrılmadan önce çocuğun ve ailenin yaşanacak çatışmalar ve sorunlar için yeterince hazırlanmadığı konusunda hemfikirdir. Koruma altından çıkış sonrasında ulaşılması en zor kaynak olarak çocuğun eğitime devamı belirtilmiştir. Birçok ailenin çocuğun eğitimini takip edemediği ya da sağlanan ekonomik desteği çocuğun eğitime odaklı harcamadığı düşünülmektedir. Ayrıca koruma kararının kalkması ile kaybedilen memuriyet hakkının çocuğun dezavantajına olduğu savunulmaktadır. Meslek örgütleri ve genel olarak çocuk koruma sisteminde faaliyet gösteren STKlar dışında kalan STKlar çocuğun biyolojik aileye dönüşünün erken yaşta ideal olduğunu, ergenlik döneminde aile uyumunu sağlayacak psikolojik destek kaynaklarına ulaşamadığından bunun bir risk olduğunu ve alternatif bakım modellerinin tercih edilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

- *Sizce mevzuatta ve uygulamada aileye dönüş süreci ile ilgili en önemli ihtiyaç nedir? Hangi noktaların iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?*

Koruyucu aile dernekleri ve yurtlardan ayrılan gençler tarafından kurulan STK temsilcileri uygulamadaki en önemli ihtiyacı dönüş sonrası takip sisteminin güçlendirilmesi ve biyolojik aileye yaptırım uygulanabilmesi olarak görmektedirler. Mesleki örgütler ve genel olarak çocuk koruma sisteminde faaliyet gösteren STKlar aileleri bilinçlendirecek programların artırılmasını, psiko-sosyal destek kaynaklarına ulaşımın kolaylaştırılmasını birincil ihtiyaç olarak tespit etmektedir. Tüm STKlar bir sonraki ihtiyacın nitelikli ve bağımsız karar verebilen meslek uzmanı istihdamı olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

- *Türkiye’de ne yapılıyor olsa aileye dönüş süreci sağlıklı yürüyor dersiniz?*
Bu soruya verilen cevaplardan en sık duyulan çözüm önerileri şu şekildedir: “Kadını güçlendirmeden çocuğu güçlendiremezsiniz. Öncelikle annenin travmalarına destek olmak, onun görünmesini sağlamak lazım ki çocuğunu görebilsin.”; “Aileye nasıl aile olunacağı, birbirlerini nasıl dinleyecekleri, birlikte olmaktan nasıl keyif alacakları öğretilmeli. Çocuk ailede köklenmez ise uzun süre evde kalmaz.”; “Ailenin geri dönüşten önce gerçekten bunu istediğinden emin olmak gerek. Sadece ekonomik kaygıyla çocuğu almak istememeli.”; “Sosyal destek kaynakları ulaşılır olmalı. Aile ekonomik-sosyal-psikolojik anlamda güçlenmeli. Yardım değil güçlendirme odaklı sosyal politika yürütülmeli.”
- *Yurtdışındaki benzer uygulamalardan haberdar mısınız?*
Görüşme yapılan STKlardan sadece bir tanesi yurtdışındaki çocuğa yönelik sosyal hizmet dahilinde biyolojik aile destek sistemleri konusunda kurumlarının doğrudan literatür incelemesi yaptığını belirtmiştir. Görüşülen STKların 6 tanesi Koruncuk’un 2019-2020 yılında gerçekleşen CSD-V-194 projesinin etkinliklerine katılmış ve yurtdışı uygulamalarından böylece haberdar olmuştur.
- *Sivil toplum örgütlerinin aileye dönüş sürecindeki rolü ne olmadı?*
Tüm STKların ortaklaştığı noktaların başında süreçteki roller gelmektedir. STKlar sistem içinde bir dış göz olarak konumlanmaları, zleme ve takip çalışmalarına odaklanmaları gerektiğine inanıyorlar. Kamunun eksik kaldığı noktada, yönlendirme ile devreye giren destek kuvveti olarak görülmeleri gerektiğini düşünüyorlar. Görüşme yapılan 17 STK’nın hepsi farklı alanlarda ailelere ve kamu kurumlarına danışmanlık sağlama ve destek programları sunma becerilerine sahip olduklarını belirtmiştir.
- *Bu alanda çalışan sivil toplum örgütleri sizce Aileye dönüş konusuna yeterince eğiliyor mu? Dernek olarak sizin bu alanda herhangi bir faaliyetiniz var mı?*
Koruyucu aile derneklerinin biyolojik aileye dönüşün güçlendirilmesini öncelikli çalışma alanı olarak görmezken uygulamayı da en çok eleştiren kurumlar olduğu görülmüştür. Görüşülen koruyucu aile derneklerinin tamamı biyolojik aileye dönüşlerin hızlı, hazırlıksız olduğunu belirtmekte, çocukların süreçten olumsuz etkilenmesini istememektedir. Ancak bu kurumlardan hiçbiri bağımsız vakalarda koruyucu aileye danışmanlık vermek dışında şimdiye dek biyolojik aileye dönüşü tema alan çalışma yapmadığını belirtmiştir. Görüşülen diğer STKlar da bu konunun henüz el sürülmeyen bir alan olduğunu, bunun bağlica nedeninin daha altta devam eden sorunlardan bu temaya sıra gelmemesi olduğunu belirtmişlerdir.
- *Dernek olarak çalışmalarınız ne tür faaliyetlere odaklanıyor?*
Görüşülen yerelde devlet koruması altındaki çocuklarla çalışan STKların tamamı çocuklara ve ailelerine yönelik psikolojik, sosyal ve hukuki danışmanlık hizmeti sunabilecek gönüllü kapasitesine sahiptir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bu STKlar ayrıca koruma altındaki çocukların kurum içinde ve kurum hayatı sonrasında yaşadıkları sorunlarla ilgili kamuoyuna yönelik farkındalık çalışmaları yürütmekte (seminerler, eğitimler vb. ile), çocuk ve gençlere bağışçılar ve gönüllüler aracılığı ile doğrudan sosyal fayda hizmetleri (sportif ve kültürel etkinlikler, eğitim destekleri, danışmanlık hizmetleri vb.) götürmektedirler. Görüşülen STKlardan tanesi kamu kurumları için psiko-sosyal destek programları dizayn etmekte, 3 STK izleme-raporlama çalışmaları yapmakta, 3 STK ise uzman eğitimlerine odaklanmaktadır.

- *Resmi makamlarla yakın temas kurabiliyor musunuz? Diyalog yolunun açık olduğunu düşünüyor musunuz?*

Yerelde faaliyet gösteren STKların hepsinin kamu kurumları ile bir şekilde temas halinde olduğu görülmüştür. STKların genel olarak oluşacak ortak çözüm önerilerinin kamu kurumlarındaki yansıması konusunda olumsuz-umutsuz bir bakışa sahip olduğu not edilmiştir. Yerelde kamu kurumları ile bağlantıları iyi olan STKların tamamı bu iletişimin iyi olma halini bireysel ilişkilere bağlamıştır. Görüşme esnasında yerel kamu kurumları ile teması kesik olan STKlar ise geçmiş dönemlerde farklı kurum yetkilileri ile daha yakın iletişim kurabildikleri dönemlerde bunun kurumsal politika ile ilgili değil karşı tarafın bireysel özellikleri ile ilgili olduğunu belirtmişlerdir.

- *STKların bu konularda işbirliği kapasitesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce Aileye Dönüş politikalarının iyileştirilmesi konusunda STKlar olarak ortak bir söylem yaratmak mümkün mü?*

Görüşülen STKlar içinde projemizin ana teması ile çalışmaya olumsuz bakan kurum olmamıştır. Odak grup öncesi görüşmeleri tamamlanan 15 STK davet edilmeleri halinde projeyi takip edeceklerini ve destek verebileceklerini belirtmiştir. Odak grup sonrası görüşmeleri yapılan 2 STK bundan sonraki projelerinde kurum bakımından biyolojik aileye geçişteki ihtiyaçları gündemlerinde tutabileceklerini ve görüşmenin bu anlamda yeni bir bakış kazandırdığını belirtmiştir. STKlardan sadece 2 tanesi alandaki işbirliklerinin kalıcılığı konusunda güvensizlik belirtmiş, bunu da STKların bireysel gündem farklılıklarına ve bazı STKların öne çıkma motivasyonlarının ortak iş üretme ve iş takibi yapma motivasyonunun önüne geçiyor olmasına dayandırmışlardır.

Görüşme yapılan STKlardan 4 tanesinin iletişim çalışmaları profesyonel bir ekip tarafından yürütülmektedir. 13 STK'nın sosyal medya yönetimi ve iletişim çalışmaları gönüllüleri tarafından yapılmaktadır. 3 STK çalışmalarında politika değişikliklerine yönelik aktif savunuculuk kampanyaları yaparken, 13 STK sadece hedef kitleye doğrudan hizmet götürme odaklı çalışmalar yürütmektedir. 17 STK'nın tamamı alanında tanıtıcı-yaygınlaştırıcı farkındalık çalışmaları yürütmektedir. 17 STK'nın 7 tanesi daha önce herhangi bir hibe fonundan faydalanarak proje yürütmüştür. 10 STK sadece bireysel ve özel sektör bağışları ile proje yürütmektedir. Hibe fonlarından hiç faydalanmamıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Görüşülen STKların 12 tanesi kurum bakımındaki çocuklar ve gençler için doğrudan hizmet üreten STK, bunların 6 tanesi koruyucu aile derneğidir. 3 STK meslek derneği olup kurum bakımındaki çocuklar ve ebeveynleri için hizmet modeli üretirken, 4 STK ise geniş alanda çocuk ve gençler için proje üreten ve çalışmalarına kurum bakımındaki çocuklar da dahil olan STK statüsündedir. Bu STKlar arasında devlet koruması altındaki çocukların biyolojik aileye dönüş sürecine dair konularla en fazla muhattap olan STKların koruyucu aile dernekleri olduğu görülmüştür. Ancak statüleri gereği koruyucu aile dernekleri aralarında bakış açısı farklılıkları olmakla birlikte biyolojik aileye dönüş en önyargılı olan grubu oluşturmaktadır. Meslek dernekleri ise her ne kadar saha faaliyetlerinden biyolojik aileye dönüş temasını ile doğrudan karşılaşılıyor olmasalar da biyolojik ailenin iyilik halini arttırmaya yönelik faaliyetlere olan ihtiyacı en fazla farkında olan ve içeriklerinde bu temayı gündemde tutan dernek grubudur.

Aileyi Destekleyerek Çocuğu Güçlendiriyoruz
Proje Ekibi

